

Wielojęzyczna? Dwujęzyczna. O Zespole Szkół im. Narcyzy Żmichowskiej

„Żmichowska” to nazwa, która w pewnych środowiskach natychmiast wywołuje skojarzenie z językiem ... Moliere. Zespół Szkół nr 67 w Warszawie, czyli XV Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi i Gimnazjum Dwujęzyczne nr 34 im. Narcyzy Żmichowskiej ma wieloletnią tradycję nauczania dwujęzycznego.

POCZĄTKI

Szkoła założona w 1918 roku, jako prywatna szkoła żeńska, rok później staje się państwowym gimnazjum żeńskim (którego celem jest udostępnienie kształcenia dla dziewcząt z niezamożnych rodzin i przeciwdziałanie społecznemu wykluczeniu) i przyjmuje imię słynnej pisarki. W czasie okupacji, zajęcia odbywają się w konspiracji, w mieszkaniu nauczycielki języka francuskiego, profesor Marii Zys.

W latach 1955-56, dzięki staraniom innej romanistki, pani profesor Henryki Landy-Martyniak, „Żmichowska” zostaje szkołą stowarzyszoną UNESCO i wykorzystuje szansę otwarcia się na świat. Choć francuski był nauczany od momentu powstania, teraz zaczyna kształtować się profil romanistyczny Szkoły, co wiąże się między innymi z wymianami młodzieży ze szkołami francuskimi i belgijskimi w ramach programu szkół stowarzyszonych UNESCO. Również nauczyciele wyjeżdżają na staże do Francji.

W latach 1962-64 Szkoła staje się koedukacyjna. W tym czasie, znów dzięki staraniom profesor Landy-Martyniakowej, w „Żmichowskiej” powstają pierwsze w Polsce klasy z rozszerzonym nauczaniem języka francuskiego oraz dwujęzycznie nauczonymi przedmiotami. Są to matematyka i fizyka. Pod koniec lat 70. dwujęzyczność przedmiotów (DNL) zanika, jednak francuski na bardzo wysokim poziomie pozostaje wizytówką Szkoły.

DWUJĘZYCZNOŚĆ OFICJALNA

Rok szkolny 1991/92 przyniósł kolejną, kluczową zmianę w „Żmichowskiej”. Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Ambasadą Francji otwiera oficjalne klasy dwujęzyczne w pięciu liceach ogólnokształcących, w tym w „Żmichowskiej”¹. Od tego momentu, uczniowie, którzy najlepiej zdali test predyspozycji językowych przygotowują się w klasie wstępnej „0” do podjęcia w następnym roku nauki w klasie dwujęzycznej, w której biologia, chemia, fizyka, historia i matematyka nauczane są częściowo po francusku. „Zerówka” natomiast oznacza dwadzieścia (wcześniej osiemnaście) godzin francuskiego tygodniowo, z kilkoma nauczycielami, by „od zera” opanować język na poziomie A2/B1, a oprócz gramatyki czy słownictwa poznać i docenić bogactwo języka i kultury Francji oraz krajów frankofońskich. Decyzją Ministerstwa Edukacji Narodowej, od przyszłego roku w szkołach dwujęzycznych, w tym w „Żmichowskiej” nie będzie już klas wstępnych...

Wracając jednak do historii Szkoły, w wyniku reformy systemu edukacji, w 1999 roku powstaje Gimnazjum Dwujęzyczne nr 34, które początkowo liczy dwa oddziały, a od 2012 – trzy. Nauka języka francuskiego w wymiarze dziesięć godzin w pierwszej klasie i po sześć w drugiej i trzeciej (obecnie: sześć godzin w pierwszej i drugiej klasie i pięć godzin w klasie trzeciej!) tygodniowo, oraz elementy języka francuskiego na lekcjach biologii, historii i matematyki przygotowują gimnazjalistów do kontynuowania nauki w klasach dwujęzycznych w liceum.

LATA 2010-2015

Podobnie jak we wcześniejszym okresie, nauczanie dwujęzyczne jest priorytetem Szkoły. Wszystkie oddziały gimnazjalne na trzech poziomach (w sumie dziewięć klas) oraz dwa oddziały licealne – klasa C z rozszerzoną edukacją matematyczno-przyrodniczą oraz klasa L, europejska (razem sześć klas) i, do 2015 roku, klasa wstępna „0” są klasami dwujęzycznymi. We wrześniu 2014 roku liczyły one w sumie 477 uczniów na 667 uczących się w Zespole Szkół. Wśród 21 nauczycieli Sekcji Dwujęzycznej, obok 12 romanistów pracuje 9 nauczycieli przedmiotów nauczanych dwujęzycznie: biologii, fizyki, historii i matematyki.

---

¹ O powstaniu i początkach Sekcji Dwujęzycznych pisała Grażyna Migdalska w *JOwS*, Nr specjalny 6/2002, poświęcony Nauczaniu dwujęzycznemu.

Dwujęzyczność na lekcjach niejęzykowych (disciplines non-linguistiques, DNL) to nauka pojęć, definicji i rozwiązywanie zadań czy utrwalanie materiału wprowadzonego w języku polskim po francusku (biologia, fizyka, matematyka). Dwujęzyczne nauczanie historii przebiega zgodnie z zasadą: historia ojczysta po polsku, historia powszechna po francusku i po polsku. Celem jest przygotowanie uczniów do egzaminów maturalnych w zakresie rozszerzonym w obu językach, które sprawdzają wiedzę i umiejętności w trzech dziedzinach: chronologii, analizy źródeł różnego typu oraz budowania narracji. Doświadczenia i rezultaty są różne, jedna z nauczycielek uczących historii przyznaje: *w gimnazjum udało mi się oswoić uczniów z czytaniem na głos po francusku oraz próbą zrozumienia tekstu, nawet wtedy, gdy nie znają dosłownego znaczenia każdego słowa. Tutaj postęp jest ogromny. W gimnazjum robimy lżejsze rzeczy, typu krzyżówki, gry i komiksy z francuskiej gazетки dla nastolatków (Histoire Junior, Le magazine d'histoire pour les 10-15 ans). Czasem uda się coś więcej: np. symbolika portretu Ludwika XIV. Nawet nieźle nam to wyszło*". Na matematyce używanie francuskiego to „szersze postrzeganie przedmiotu, co oznacza, że korzystanie z materiałów po francusku umożliwia rozszerzenie podstawy programowej oraz daje dzieciom przeświadczenie, że materiały w obcym języku nie są niedostępne i niezrozumiałe.

Istotną częścią nauczania dwujęzycznego są projekty edukacyjne realizowane przez uczniów klas gimnazjalnych, którzy w latach 2010-2012 przygotowywali między innymi temat „Figury geometryczne” (projekt matematyczno-językowy, w którym młodzież oprócz tworzenia brył i poznania ich własności, układała po francusku bajki o figurach), „Polska-Francja” czy „Kompedium wiedzy Małego Księcia”, którego celem jest pokazanie, że książka ta jest czymś więcej niż tylko opowiadaniem dla dzieci i że może być inspiracją do wielu przemyśleń, ale też pogłębiania wiedzy. Poszczególne tematy opracowywane były ze szczególną starannością przez każdego z uczniów. Każdy zakres opracowany jest również w języku francuskim².

Uczniowie dwujęzycznych klas licealnych o profilu matematyczno-przyrodniczym mieli okazję w 2011 roku uczestniczyć w projekcie przyrodniczym zrealizowanym podczas wymiany z Quebeciem „Woda – źródło energii, źródło życia”. Część polska obejmowała m. in. analizy laboratoryjne wody, wizytę w oczyszczalni ścieków „Południe”, zwiedzanie Sztolni Czarnego Pstrąga; część quebecka to m.in. zwiedzanie hydroelektrowni „Les sept chutes”, wizyta w quebeckim oceanarium i w montrealским muzeum przyrodniczym Biosphère. Rok później podczas wymiany z Quebeciem został zrealizowany drugi projekt przyrodniczy „Społeczne aspekty pozyskiwania energii”, którego część polska obejmowała m. in. analizy laboratoryjne próbek gleby pobranej w okolicy huty cynku, zwiedzanie katowickiego Giszowca, zwiedzanie muzeum górnictwa.

Dwujęzyczność pasjonatów matematyki jest z kolei dodatkowo wzmocniana, dzięki udziałowi w MATH.en.JEANS – międzynarodowym projekcie matematycznym we współpracy Liceum Francuskim w Warszawie. W listopadzie 2013 roku uczniowie podzieleni na grupy otrzymali tematy, które mieli opracowywać przez sześć miesięcy. Wszystkie tematy zostały zaproponowane przez dr hab. Marcina Moszyńskiego z Uniwersytetu Warszawskiego i większość z nich dotyczyła geometrii. Uczniowie spotykali się co tydzień w liceum francuskim pod okiem nauczycieli, aby pracować nad tematem oraz zapisywać postępy prac. Podsumowanie projektu stanowił po raz pierwszy zorganizowany w Polsce kongres pod patronatem Ambasady Francji, który miał miejsce na Politechnice Warszawskiej w kwietniu 2014 roku. Było to wydarzenie międzynarodowe ogromnej skali, mające na celu pokazanie nieznanego oblicza matematyki. Codziennie odbywały się prezentacje uczniów szkół z Wiednia, Sztokholmu, Pragi, Moskwy, Katowic oraz Warszawy, a także ciekawe wykłady. Dla uczniów była to możliwość kontaktu z młodzieżą z innych państw, posługiwania się językiem francuskim, porównania metod nauczania, jak również dyskusji na tematy związane z prezentacjami. Również w roku szkolnym 2014/2015 uczniowie uczestniczyli w zajęciach z kolegami z Lycée Goscinny, by tym razem zgłębiać matematyczne zawiłości związane ze strategiami wybranych gier. Wyniki swych badań przedstawili kolegom obu szkół w języku francuskim.

DWUJĘZYCZNOŚĆ W DOBIE INTERNETU

---

² Patrz: strona Szkoły <http://www.zmichowska.pl> zakładka Projekty

Lata 2010-2015 to także czas zwiększonego, by nie powiedzieć powszechnego dostępu do nowych technologii i internetu. Jest to środowisko naturalne przede wszystkim uczniów, ale i nauczycieli. O wadach i zaletach korzystania z jego zasobów nie trzeba wiele pisać. Na przykład na lekcji biologii : *Internet bardzo ułatwia pracę. Można na bieżąco wskoczyć do francuskiej wyszukiwarki albo zobaczyć dany artykuł na stronie polskiej wikipedii, następnie zmienić język na francuski i w ten sposób dowiedzieć się czegoś, czego brakowało albo upewnić się co do terminologii. Im bardziej internet jest codziennym narzędziem, tym większy nacisk kładę, by często go używać na lekcjach po to, by pokazać uczniom, jak z niego korzystać jako z podręcznej encyklopedii dwujęzycznej i słownika z kontekstami. Dużo łatwiej też można wzbogacić lekcję w źródło - nie pasuje nam schemat prezentujący jakieś zjawisko, to go na bieżąco szukamy on line i wyświetlamy - en français, bien sûr.*

Warto wspomnieć, że większość staży organizowanych m.in. przez Instytut Francuski dla nauczycieli języka, jak i przedmiotów nauczanych dwujęzycznie wzbogaca nasz warsztat o *sitographie* – adresy stron internetowych, które wykorzystujemy później na lekcjach, i do których odwiedzania zachęcamy uczniów. Dużo łatwiejsza (choć znacznie mniej emocjonująca, ale to moje prywatne zdanie) jest też wymiana maili czy wiadomości na profilach społecznościowych między uczestnikami wymian organizowanych przez szkołę. Wiele kontaktów naszych uczniów z Francuzami (Groupe Scolaire Sophie Barat) z czy Belgami (z Collège du Sartay), poznanymi dzięki „Żmichowskiej”, żyje swoim internetowym życiem, ale wiemy też, że młodzież odwiedza się na przykład w czasie wakacji. Dostęp do internetu to dostęp do mediów - radia, telewizji, prasy *on line (en ligne!)*. Dzięki Instytutowi Francuskiemu uczniowie i nauczyciele Sekcji Dwujęzycznej posiadają abonament na korzystanie ze zbiorów Mediateki Instytutu, objętych programem Culturethèque, co oznacza dostęp do zasobów cyfrowych obejmujących: książki na każdym poziomie zaawansowania, dzieła klasyczne i nowości ; audiobooki książek *en français facile* ; ponad 700 tytułów prasowych (dzienniki, tygodniki, miesięczniki, magazyny), a także nagrania koncertów muzyki francuskiej, filmy dokumentalne i linki do programów telewizyjnych i radiowych. Młodzież ma możliwość wykorzystania tych materiałów choćby do prezentacji aktualności bądź przygotowania dłuższych tematów na lekcje francuskiego, ale też biologii czy historii. Poza tym, jest to doskonała forma kontaktu z żywym i współczesnym językiem, kulturą i sztuką Francji, co nie zawsze można powiedzieć o podręcznikach.

Warto wspomnieć jeszcze o dwóch przykładach doskonałego wykorzystania przez uczniów klas dwujęzycznych nowych technologii. W ubiegłym roku dwaj uczniowie klas drugich LO zostali zwycięzcami konkursu *Génération bilingue 2014* (Pokolenie dwujęzyczne), organizowanego przez Instytut Francuski. Konkurs jest adresowany do uczniów francuskich sekcji dwujęzycznych na całym świecie i polega na przygotowaniu dokumentu audio lub wideo na temat dwujęzyczności w szkole („*Raconte-nous ta section bilingue!*”). Licealiści świetnie poradzili sobie z prezentacją „Żmichowskiej”, co zostało docenione³.

W tym roku natomiast nasza szkoła wraz z LO im. Stefanii Sempołowskiej wygrała prestiżowy konkurs na projekt „Innowacja w kulturze” Akademii Orange. Uczniowie klasy 2L wraz z kolegami z Sempołowskiej i ich nauczycielami przygotowali wirtualną część wystawy: „*Napoléon et la légende des arts*”. W tym celu przez kilka ostatnich miesięcy pracowali nad projektem „W poszukiwaniu Napoleona”, który wieńczy prezentowana pod koniec maja wystawa plakatów interaktywnych. Zaopatrzone je w QR-kody, które można zeskanować własnym telefonem lub tabletem. Ukryte pod nimi aplikacje dotyczą sztuki okresu empiru i będą częścią składową wystawy „*Napoleon i sztuka empiru*”, która będzie gościć na Zamku Królewskim od września do grudnia 2015. Przygotowane przez uczniów multimedialne rozszerzenia, wśród których znajdują się m.in. wizualizacje czy audio deskrypcje dla niewidomych opowiadają o czterech kategoriach sztuki: malarstwie, utworach muzycznych, zapiskach literackich i architekturze⁴.

DWUJĘZYZNA-WIELOJĘZYZNA

³ <http://institutfrancais.pl/enseigner-le-francais/2014/04/concours-generation-bilingue-les-vainqueurs-polonais-sont/>

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=gumVDPbuvwi&feature=youtu.be>

Nietrudno zauważyć, że większość zajęć i projektów, które organizuje lub w które włącza się społeczność „Żmichowskiej” związana jest z językiem francuskim, będącym drugim językiem od początków istnienia Szkoły. Choćby w wymiarze dwóch godzin tygodniowo, język Moliere (i Grand Corps Malade) nauczany jest w każdej klasie. Nie oznacza to jednak, że „Żmichowska” zamyka się na inne języki. Często młodzież przychodzi już z dobrą lub bardzo dobrą znajomością angielskiego, którego nauki bynajmniej nie porzuca. Klasy europejskie L uczą się łaciny. Wielu frankofilów chętnie podejmuje również lekcje języka hiszpańskiego. Nierzadko dowiadujemy się od uczniów, że uczą się niemieckiego, japońskiego, fińskiego czy hebrajskiego... Jak wiadomo, znajomość dwóch języków obcych łatwo pociąga za sobą poznawanie kolejnych.

Ucząc języka francuskiego i dyscyplin niejęzykowych często zdarza nam się na lekcjach odwoływać do innych języków, zwłaszcza do angielskiego (który, jest dla większości pierwszym językiem obcym), by pokazać podobieństwa bądź różnice (*faux amis*, np.: *émergence* vs *emergency*) w systemie gramatycznym, fonetycznym czy morfologicznym. W lekturze tekstów jest to bardzo dobre ćwiczenie dedukcji. Nierzadko dochodzimy również w ten sposób do analizy kulturowej, co uczy otwartości i przygotowuje młodzież do życia w świecie wielojęzycznym i wielokulturowym, z którym mają do czynienia nie tylko w dzisiejszej Francji (w myśl *Systemu opisów pluralistycznych podejść do języków i kultur* FREPA/ CARAP)⁵.

Ilustracją naszych wielojęzycznych doświadczeń są oprócz odniesień językowych podczas lekcji, projekty międzynarodowe obejmujące współpracę ze szkołami dwujęzycznymi z krajów niefrankofońskich. Na przykład z Liceum Francusko-Izraelskim im. Raymonda Levena w Holonie. Spotkanie z trzydziestodwujęzyczną grupą izraelską w listopadzie 2014 roku było zwieńczeniem trwającego rok przedsięwzięcia realizowanego przez maturalną klasę europejską w ramach projektu „Polska-Izrael. Zachować pamięć”, któremu patronuje Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie oraz Instytut Yad Vashem w Jerozolimie. Oprócz wzruszającego wieczoru pamięci ku czci ofiar Holokaustu, młodzież uczestniczyła w szkolnych warsztatach plastyczno-poetyckich „Pamięć i przyjaźń”, podczas których wspólnie czytali wiersze w czterech wersjach językowych: hebrajskiej, polskiej, francuskiej i angielskiej, by każdy mógł zrozumieć i włączyć się do zilustrowania oraz omówienia utworu po francusku lub angielsku.

Okazją do przybliżenia języka słoweńskiego oraz kultury i historii tego niewielkiego, acz pięknego kraju, była również dwukrotna wymiana z klasami Liceum w Novej Goricy. Nietrudno się domyślić, że nad Jeziorem Bled, podobnie jak w Żelazowej Woli komunikacja między młodymi odbywała się zarówno po francusku jak i po angielsku.

Idąc dalej, trójstronny polsko-francusko-niemiecki projekt „Démocratie, Citoyenneté, Engagment” („Demokracja, Obywatelstwo, Zaangażowanie”) czy pobyt młodzieży z tych trzech krajów w Centre de Culture Europeenne w Saint-Jean-d'Angely połączony z warsztatami teatralnymi i plastycznymi oraz wiele innych wydarzeń edukacyjnych mających miejsce w „Żmichowskiej” bądź z udziałem jej uczniów świadczą o poczesnym miejscu już nie tylko dwu-, ale wielojęzyczności i wielokulturowości w naszej Szkole.

Konkluzja tej prezentacji nie jest jednoznaczna. Niepodważalnie Zespół Szkół im. Narcyzy Żmichowskiej jest jedną ze szkół dwujęzycznych, gdzie nauczanie i uczenie się języka francuskiego odbywa się w bardzo urozmaiconej formie i na najwyższym poziomie. Świadczy o tym najlepiej zdobyty w 2014 roku LabelFrancÉducation – prestiżowy znak jakości przyznawany najlepszym szkołom dwujęzycznym z językiem francuskim⁶. „Żmichowska” znalazła się tym samym wśród 56 placówek wyróżnionych przez Agencję ds. nauczania języka francuskiego za granicą (APEF) przy francuskim Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Ponadto, wciąż nie brakuje kandydatów pragnących uczyć się języka oraz poznawać dziedzictwo kulturowe czy naukowe Heksagonu i krajów frankofońskich. Są oni szczególnie liczni w naborze do klas gimnazjalnych.

Jednocześnie staraniem Ministerstwa Edukacji Narodowej dwujęzyczność języków mniej popularnych, w tym języka francuskiego zaczyna schodzić na plan dalszy, co ilustruje zamknięcie klas

⁵ <http://carap.ecml.at/Accueil/tabid/3577/language/fr-FR/Default.aspx>

⁶ <http://labelfranceducation.fr/>

wstępnych, redukcja godzin francuskiego w gimnazjum czy forma egzaminu maturalnego z każdego języka obcego dostosowana do egzaminów z języka angielskiego.

Wpisując się w tę logikę, byłoby wielką szkodą zatracenie się w wielojęzyczności, w której, paradoksalnie, dominuje jeden język- angielski. „Żmichowska” od lat kojarzona jest z językiem francuskim. Tu tkwi jej specyfika i największa wartość. I niech tak zostanie.

Magdalena Węgrzecka-Krawczyk

Nauczyciel języka francuskiego w Zespole Szkół nr 67, XV Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi i Gimnazjum Dwujęzyczne nr 34 im. N. Żmichowskiej